
ODAK YAZAR: AYŞE SARISAYIN

“Yazmak bir yüzleşme alanı, gizliden gizliye”

Yazdığı metinlerin çoğunda başrolü kadına veren Ayşe Sarısayın, kendi deneyimlerinden de yola çıkarak, ona yabancı olmayan, kendisini benzer duygu ve düşünce ikliminde hissedebildiği kadınların penceresinden bakıyor dünyaya. Ancak erkekler de var anlattığı hayatların içinde. Hatta tam merkezinde. Kadınları yönlendiren, yöneten, yok sayan, terk eden, şiddet uygulayan, özetle onların kaderini çizen babalar, eşler, sevgililer... O yüzden yazdıklarına “kadın hikâyeleri” etiketi yapıştırılmasının gerçekçi olduğunu düşünmüyor Sarısayın ve ekliyor: “Kadınlar her ne kadar bastırılmış, hırpalanmış da olsalar, çok güçlü. Dünyadaki kötü gidişatın kadınların her alanda daha etkin olmalarıyla değişebileceğine dair umudum var hâlâ...” Sarısayın, Odak Yazar sayfalarımızın bu ayki konusu...

ARZUHAN BİRVAR,
İPEK BOZKAYA, EZGİ BİLGİ
GÜMÜŞ, CANSU ÖZYURT

Arzuhan Birvar: “Ansızın Günbatımı” kitabınızda terk edilmiş sözlerden bahsediyorsunuz. Bunlar biraz da kitabın yolculuğunu hazırlıyor. Bu sözlerden bahseder misiniz biraz?

Bu romanı yazmaya tek bir sözcük yönlendirdi beni: “Terk!” Vazgeçmek, bırakmak, gitmek, ölüm, hepsi... Art arda farklı kayıplarla geçen bir dönemim oldu. Kendime sığamayıp çıktığım uzun gece yürüyüşlerinde terk üzerine uzun uzun düşündüğüm, yazıdan git gide uzaklaşıp sözcükleri sadece zihnimde biriktirdiğim günler: “Renklerden ve seslerden damıttığım sözleri bir araya getiremeden, zihninde tamamlayarak yalnızca. Suyu, havaya, bir toz bulutuna, bir ışık huzmesine anlatarak. Gecelere, en çok gecelerin karanlığına, büyük boşluklara yazarak. Araya hayat girmiştir, hayat tüm hevesleri tüketmiştir.”

Yazma sürecinde terk ettiğimiz sözleri de çok düşündüm o sıralar: “Beğenmediklerimiz, fazla sert ya da yumuşak, aşırı duygusal veya çok gerçekçi bulduğlarımız, anlattığımız her neyse, ona hizmette kusur ettiklerini düşündüklerimiz... En çok da kendimizi, dışa vurmamak için direndiklerimizi ele verdiğini gördüklerimiz: İçimiz yanarak ve fakat gözümüzü bile kırpmadan attıklarımız! Yerine yerlerini koymaya çalışırız, değiştirmeyi deneriz, yazarız, sileriz, baştan alırız. Vazgeçeriz kimi sözlerden.”

Terk edilmiş sözler meselesi zihnimde şekillenirken, “terk edilmiş sözler sığınağı” başlıklı, sonradan “Ansızın Günbatımı”na evrilecek uzun bir metin kurgulamaya başlamıştım. Kâğıda geçirilemeyenler, vazgeçilenler bu romanın tetikleyicisi oldu sanırım: “Vazgeçilen sözler ne olur? Öksüz, yetim nereye giderler, kime sığınır? Terk edilmiş sözlerin sığınacağı bir yer var mıdır, bir sığınak yaratmak olası mıdır onlar için?”

AB: Son zamanlarda romanlarda anılara sığınma isteği dikkat çekiyor. Sizin romanınızda da bu göze çarpıyor. Umudların tükenmesi mi anılara

olan bu ihtiyacı arttırıyor?

Anılar benim için hep çok önemliydi, “Ansızın Günbatımı”ndan önce yazdığım öykülerin çoğunda da hep geçmişle şimdiki zaman arasında gidip gelmeler var. Geçmiş değerlendirmeden, geçmişle yüzleşmeden bugünü şekillendirebilmek çok zor. Belki de yapısal bir özellik benimki, çocukluğumdan beri yaşadıklarımı, biriktirdiklerimi önemseyerek yol aldım. “Ansızın Günbatımı”nda bu yönelim daha da belirginleşmiş olabilir – ki böyleyse eğer, yaşanan yılların çoğalmasının, yaşanmanın etkileri de vardır az çok.

Zamanın hızla akıp gidişi, belki de yönetemediğimiz tek şey. Hayatımız buna şaşırarak geçiyor, gençlikte hayatı bitip tükenmeyecek gibi algılandıkça, hep genç kalacağımızı sanırken, daha doğrusu böyle bir konuyu aklımıza bile getirmeyen, orta yaşlarda buluveriyoruz kendimizi. Benzer şekilde, yaşlılık çok uzaklardayken, bir bakıyoruz ki yaşlanmışız artık. Yaşlandııkça, geleceğe yönelik hayaller kurmak yerine geçmişe sığınmak daha kolay geliyor belki de; hayali kuracak kadar uzun bir gelecek olmadığının da farkındayız çünkü.

Son zamanlarda bu eğilimin artmasında, sizin de belirttiğiniz gibi umutların tükenmesi en başta gelen etkidir sanırım. Kişisel konularımızdan bağımsız, ülke için, dünya için bir çıkış yolu bulamamak, çocuklarımızın, gençlerimizin geleceği için kaygılanmak...

AB: “Ansızın Günbatımı”nda karakterlerinizi pişmanlıklar bir araya getiriyor biraz da. Şahika Ener kendi pişmanlıklarıyla neden yüzleşemiyor?

Şahika Ener’in yüzleşememesinde, aile köklerinin, yetiştiği ortamın da etkisi var kuşkusuz; Cumhuriyet’in ilk yıllarında doğmuş, ilk kuşak “Atatürk çocukları”ndan biri olarak düşündüm onu. Çocukluğu bir Anadolu kasabasında, hayli tutucu bir çevrede geçmiş, sonradan büyük kente göç etmiş bir ailenin eğitilmiş, yetenekli çocuğu. Yeni değerleri kabullenmeye istekli, demokratik ve modern olma çabasında, ancak kökleri geleneksel yapıya uzanan, referanslarını o yapıdan alan güzel bir kadın. Kalıpları aşmış görünse de, kendini yeni kalıplar için

hapsetmiş. Terk edilip üç kızının sorumluluğunu üstlendikten sonra var olmanın, bildiği hayatı sürdürmenin tek yolunun tavizsiz, ne olursa olsun dik bir duruş sergilemekte olduğuna inanıyor.

Şahika Ener yapısında insanlar tanıdım. Ne olursa olsun kuyruğu dik tutan, taviz vermeyen, ne başkalarıyla ne de kendisiyle yüzleşebilen, kendini belki de en çok kendisinden koruyan bir yapı. Hataları kabullenmek, kimse için kolay olmasa gerek, ama kimileri için imkânsız. Yaptığı hataların sonucunda başka hayatları olumsuz etkilemiş olma gerçeğiyle yüzleşmek, hele bu hayatlar çocuklarının hayatlarıysa her şeyi bastırmak, görmezden gelmek daha kolay geliyor. Ama nereye, ne zamana kadar? Eninde sonunda, Şahika Ener örneğindeki gibi, hayatın sonlarında, farklı tepkilerle de olsa, bir şekilde çıkıyor açığa.

Bu meseleyi resim sanatındaki pentimento tekniğiyle vurgulamaya çalıştım. Şahika Ener’in örtme, kapatma denemelerinin beyhudeliği: “Beyaz yağlıboya ile örtmeye çalıştığı resimleri gibi, zihninin de yavaş yavaş kapanağını, ama hiçbir şeyin bellekten tümüyle silinmeyeceğini, incecik yollar bulup dışarı sızacağını bilmeden. Değişerek, farklı şekillere bürünerek de olsa sızacağını...”

İpek Bozkaya: “Karakalem Resimler”deki öykülerin çoğunda yazarın yazma serüvenini öyküleştirildiğini, yazarın okurla birlikte öyküyü kurguladığını görüyoruz. Öykülerin kuzlara göre yazmak hesaplaşma ve yüzleşme alanı adeta. Bu bakımdan yazının işlevinin bir bakıma edebiyatı ve hayatı sorgulamak olduğunu söyleyebilir miyiz?

İnsanı yazmaya çağıran, kışkırtan bir an var bence. Bir görüntünün, kokunun ya da sesin yarattığı çağrışımlar. “Karakalem Resimler”deki kısa giriş metinlerinde, öykülerin yazılmasını tetikleyen, hatta öyküyü yazdıran durumları, etkilenmeleri de hikâyeleştirmek istedim. Bu metinlerin de bir kısmı kuramaca ydı kuşkusuz, ama yine de herbirinde gerçek ile kurmacanın kesiştiği bir başlangıç anı vardı.

Az önce de söz ettiğimiz gibi, yüzleşme meselesini çok önemli buluyorum. Hem bireysel hem de toplum-

sal olarak geçmişimizle yüzleşmeden bir çözüme ulaşmak imkânsız. Evet, yazmak bir yüzleşme alanı az çok, gizliden gizliye, okura da bir yüzleşme çağrısı...

Her edebiyat ürünü, hayatın ve insanın sorgulanmasına yönelik büyük ölçüde. Hayata, insana dair bir meselemiz, anlatma isteği kadar anlama çabamız da var ki yazıyoruz ve okuyoruz. Edebiyatın var olma nedeni de, malzemesi de insan gerçeği.

İB: Metinlerinizde anlatı içinde anlatı, üstkurmaca, kurguda deneysellik, kronolojik zamanın parçalanması, metinlerarasılık gibi “hikâye etme” geleneğine karşı çıkan teknikler mevcut. Bu bağlamda yazarın yenilikçi olması hususu sizce ne denli önemlidir?

Erdal Öz, öykü tanımıyla ilgili olarak şöyle der bir konuşmasında: “Bana öyle geliyor ki, iyi bir roman da, iyi bir öykü de artık anlatılarak değil, okunarak sevicecek, okunarak keyif alınacak iki türdür. İyi bir öykü, bir başkasına anlatılamamalıdır. İyi bir öykü özetlenememelidir. İyi bir öykü, anlatılan değil, yazılandır.” Kolay kolay anlatılamayacak, ama kolaylıkla anlaşılabilir metinler...

Söz ettiğiniz teknikleri belli bir seçimle, çok da bilinçli tercihlerle kullanmadım, ancak gözlemlerin, yaşanılanların ya da tanıklıkların yanı sıra yıllar yılı okunanların sağladığı birikim, anlatmak istediğimi nasıl anlatacağım konusunda farkında olmadan bazı tekniklere yönlendirmiştir beni. Hikâye etmek bir gelenektir, evet, üretilen her edebiyat metni de bu geleneğin uzantısı esas olarak. Ancak insanlık tarihi kadar eski hikâyelerimizi okunur kılmak, birbirine benzer içeriklerde dolaşırken, anlatım tekniklerini farklılaştırmakla mümkün. Edebiyatın varlığını sürdürmesi, geçmişten bugüne yüzlerce yıldır her dönemin koşullarının ve imkânlarının yarattığı yeni akımlar ve bu bağlamda oluşan tekniklere bağlı bir ölçüde.

Bu farklılaşmaları hikâye etme geleneğine karşı çıkmaktan çok, her yazarın kendi hikâyesini anlatma yolculuğundaki yol arayışı, biçim ve biçim oluşturma çabası olarak algılıyorum.

İB: Öykülerinizde dikkat çeken şeylerden biri de şiire yapılan göndermeler. “Karakalem Resimler”de öykülerin başında yer alan dizelerin açtığı yoldan ilerliyor öyküler sanki. Şair bir babanın kızı olarak sizin dünyanızda nerede ikamet ediyor şiir?

Tahmin edeceğiniz gibi tam ortasında, merkezde... Çocukluğumdan başlayarak şiir hep hayatımın içinde oldu. Evde dolaşırken kendi kendine “önce şiir” diye mırıldanan, günlük yaşama dair sohbetlerinde bile dizelerle konuşan, kimi sorularımıza yine dizelerle cevap veren bir babanın ya-

nında, başka türlü olamazdı zaten. İyi ki de böyle oldu, ilköğretim yıllarımda babamın şiirlerini okuyup anlamaya çalıştım, tutkunu olduğum başka şairlere de götürdü beni. Bir duygunun, durumun en yalın, kristalleşmiş biçimi olan şiir, iyi şiir elbette, adeta kutsal benim için.

Yeni şiir arayışlarının yanı sıra belli başucu şairlerim, dönüp dönüp yeniden okuduklarım var. Şiirde olağanüstü bulduğum, her okuyuşta farklı bir şeyler keşfetmek, ruh halime, duygu dünyama göre yeniden yorumlamak -kendimce, bana verdiğiyle ya da benim alabildiğim ölçüde...

Ezgi Bilgi Gümüş: “Denizler Dört Duvar”da da, öykülerin ortak noktası giriş kısımlarında bir şiirden alıntı yapmanız. Alıntı yaptığınız şiirlerse öykünün konsantre hali gibi adeta... Öykülerinizi okuyunca alıntılardığınız şiiri, şiiri okuyunca yazdığınız öyküyü daha iyi anlıyoruz. Bu uyumu nasıl yakalıyorsunuz? Öncelikle şiiri seçip sonra mı öyküyü yazıyorsunuz, yoksa öykü yazıldıktan sonra aklınıza bir şiiri mi getiriyor?

Şiiri hep sevdim, ama yazmaya başladıktan sonra şiirle ilişkim yeni bir boyut kazandı. Günlerce, haftalarca zihnimde dolaşan, bir türlü kaleme getiremeyen bir “hikâye”nin, bir anda, birkaç dizenin yönlendirmesiyle ortaya çıkması, şekillenmesi... Özellikle “Denizler Dört Duvar”daki öykülerin çoğunda, bir şiirin seçiminden çok, okuduğum ya da hatırladığım bir şiirin bana bir öykü yazdırması söz konusuydu. Öykülerin girişlerindeki şiir alıntılarıyla, öyküye bir pencere açmak, bir kapıyı aralamak istedim. Böyle başladı, sonrasında yazdığım öykülerin tümünde aynı şekilde gelişmedi belki, öyküye uygun dizeler aradığım da oldu bazen. Şiir türünü çok seviyorum, önemsiyorum, bu şekilde de hem okura şiiri, şairi hatırlatmak, ilgisini çekerse okuması için bir yol açmak, hem de şairlere bir selam gönderip gönül borcumu ödeme arzumu var.

Ayfer Tunç bir söyleşisinde şöyle der: “Yazmaya başlamadan önce muhakkak şiir okuyorum. Okurken gerçeğin katılığı yumuşuyor, bilincin çizgileri bulanıklaşıyor, böylece yazının alacakaranlığına geçiyorum. Okuduğum şiirlerin bilincimin dibine yuvalanmış olduğunu da hissediyorum. Yazının alacakaranlığında muhakkak kendilerini hatırlatıyorlar.” “Ansızın Günbatımı”nın yazım süreci, sevgili Ayfer’in “bilincin dibine yuvalanma” olarak tanımladığı durumun doğru- dan karşılığıydı sanki. Tıkandığımı hissettiğimde şiir birikimimle, çeşitli şairlerden aklımda kalmış dizelerle soluk aldım, o dizelerin verdiği ivmeyle devam ettim. Yüzlerce sözcükle

Çocukluğumdan başlayarak şiir hep hayatımın içinde oldu. Evde dolaşırken kendi kendine “önce şiir” diye mırıldanan, günlük yaşama dair sohbetlerinde bile dizelerle konuşan, kimi sorularımıza yine dizelerle cevap veren bir babanın yanında, başka türlü olamazdı zaten.

anlatılabilecek bir duygunun, birkaç dizede, sözcük eksiltmeleriyle anlamı yoğunlaştırarak aktarılması, mucize gibi geliyor bana. Yaşadığım sürece şiirlere ilğim, tutkum sürece sanırım.

EBG: “Denizler Dört Duvar”da neredeyse tüm öykü kişilerin aynı hüznü paylaşıyor. Bu ortak paylaşım on öyküden oluşan kitabınızın bir bütün hâlinde aklıda kalmasını sağlıyor. Bir okuyucuda bu etkiyi uyandıran hüznü siz de bu amaçla mı kullandınız?

Bu sorunuzun cevabını verebilmek için, bu kitabın nasıl oluştuğunu anlatmam gerekiyor önce. “Denizler Dört Duvar”, ilk öykü kitabımdı. Uzun yıllar edebiyatla ilğim, iyi bir okur olma çabasıyla, ek olarak babamın çeviri şiirlerini ve aile mektuplarını yayına hazırlamakla sınırlı kaldı. Ardından babamın yaşamına ilişkin bir ilk kitap geldi: “Çok Şey Yarım Hâlâ”. Bu kitabı yazmaktaki amacım, babamın “ev halleri”ni bizimle beraber kaybolup gitmemesi için kayda geçirmek, yaşamından, annemin ve ablamla benim tanık olduğumuz kesitler verecek Necatigil’in şair kimliğinin baba ve eş kimlikleriyle kesişmelerini dile getirmekti. Derinlerdeyse erken sona ermiş, yarım kalmış bir baba kız ilişkisini tamamlama çabası belki... Tek bir kitap olacaktı, devamının gelebileceği aklımdan bile geçmiyordu o zamanlar.

Ancak kitabı hazırlarken sürekli geçmişe ilişkin araştırmalar yapmak, anılarda dolaşmak, farklı bir yola yönlendirdi beni. Hatırlamalar, özellikle çocukluğuma, ilköğretime ilişkin, unuttuğumu sandığım kimi resimleri canlandırdı, bu görüntülerden yola çıkarak yazdığım ve “Çok Şey Yarım Hâlâ”da yeri olmayan bu metinler, öykülere evrildi zaman içinde. İlk öykü kitabımın hikâyesi böyle.

Söz ettiğiniz hüznü, bir bütünlük sağlamak için kullanılmadı elbette, ama “Denizler Dört Duvar”da yer alan öykülerin geçmişe döndüğüm, hayata ve ölüme ilişkin pek çok kavramla karşı karşıya gelip hesaplaştığım bir dönemin hemen ardından gelmesi, yılların yaşanmışlıklarından, tanıklıklarından kalan tortunun dışavurumu, belirgin bir hüznü duygusu yaratmış olsa gerek. Yine sevgili Erdal Öz’ün çok sevdiğim bir sözünü anmak isterim; “Hüznü, gerçek acıların izdüşümüdür” der. Hüznü, zamanla doğrudan ilintili bir kavram. Zaman tükenirken, yaşanılanların şiddetini azaltıyor belki, ama derinleştiriyor, ince bir tortu kalıyor geriye. Hüznü böyle tanımlayabiliyorum galiba.

EBG: “Sandık Odaları”, “Ayrılış” gibi öykülerinizde öykü kişilerini ko- nuşturuyorsunuz. Anlatıcının aktardığı bölümlerin yanında öykü kişilerinin kendilerini anlatıyor olması öykünün

daha etkileyici olmasını sağlıyor. Birçok öykünüzde iki anlatımı birden kullanıyorsunuz. Hangi anlatım tarzını öykücülüğünüze daha yakın buluyorsunuz?

Her iki anlatım tarzının da kendine göre olumlu ve olumsuz yönleri var. Sürekli aynı sesin olması, öyküyü monotonlaştırıp okumasını güç kılabilir, biraz bu nedenle iki anlatımı bir arada kullanıyor olabilirim. Ancak daha belirleyici olan neden, bir meseleye farklı kimliklerden, dışardan ya da içerden bakma çabası, değişik bakış açılarını görünür kılma isteği. Hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığına inanıyorum, dışarıya yansımayan, yansıtamadığımız ya da yansıtmaktan korktuğumuz pek çok şey var içeride. Arka plan, sahne arkası. Farklı anlatıcıların yanı sıra farklı zamanları bir arada kullanmak, karşı tarafı ya da arka planı da inceleme imkânı sağlıyor.

Cansu Özyurt: “Yorgun Anılar Zamanı”nda yer verdiğiniz kadınlar, maddi kaygı içerisindeler ve bir şekilde hayatlarını kendi çabalarıyla güvence altına almak istiyorlar. Beş öykünüzde de aynı durumu işlemenizin bir tesadüf olmadığını düşünüyorsunuz. Günümüzde kadınların kendi ayakları üzerinde durması ve ekonomik özgürlüğünü kazanması hâlâ büyük bir problem. Öykülerinizde buna bir sitem var diyebilir miyiz?

Var elbette, kadınlarla ilişkin pek çok soruna sitem var. Sorunların tümü değilse de, çoğunun çözümünü ya da çözüme gidecek sürecin başlatıcı, ekonomik özgürlükten geçiyor. Ben şanslıydım, orta halli bir ailenin

imkânları ölçüsünde büyük yokluklar, yoksunluklar çekmeden yetiştim, iyi bir eğitim alma fırsatım oldu. Ancak çok daha kısıtlı imkânlarla yaşamak zorunda kalan insanlar hep olageldi yakın ve uzak çevremde, ne zorluklarla yaşadıklarına tanıklık ettim. Babamın “Eski Sokak” şiirinin kaynağı olan, eski adıyla Camgöz, şimdiki adıyla Necatigil sokağında küçük, ahşap bir evde geçen ilköçocukluk yıllarım, aynı sokağın devamındaki ilkokulumda dair anılarım... “Küçük ahşap bir dizi evlerdi / On yıl önce o sokak / Sonra geniş caddelere çıktık / Apartman – sizden uzak” dizeleriyle başlayan bu uzun şiirinin kimi bölümleri, o hayatların fotoğrafı gibi gelir bana: “Girer miydi evinize, yer miydi / Turfanda bir meyva, iyi bir besin / Kalın kâğıtlarda çöplerimiz – / Çocuklar görüp imrenmesin!”

Az önce öykü girişlerindeki şiirlerden söz ettik, yerî gelmişken bir örnek vermek isterim. Bu kitabın ilk öyküsü “Gökyüzü Masalları”ndaki dizeler de aynı şiirden alıntı: “Bilinmedi, ne çare, sizdendik / Yalnız biraz daha iyi yaşamaya özlemlî. / Şimdi aynı uzaklık, aynı utanç / Düşündükçe o sokağı, o evleri.” O yıllara ait silik görüntüleri canlandıran, öyküyü yazmamı sağlayan şiirin son dizeleri...

Kadınların sorunlarına dönecek olursam, kendi ayakları üzerinde durmak da yeterli değil; kadının özgür birey olma mücadelesi, ataerkil yapının kırılmasından geçiyor. Uzun, çok uzun bir süreç. Ama ne yazık ki toplumumuzun büyük bir kesiminde ilk adım bile atılabilmiş değil henüz. Üstelik tutucu zihniyet, git gide daha

Kadının özgür birey olma mücadelesi, ataerkil yapının kırılmasından geçiyor. Uzun, çok uzun bir süreç. Ama ne yazık ki toplumumuzun büyük bir kesiminde ilk adım bile atılabilmiş değil henüz.

fazla hakim oluyor. Kazanılmış tüm hakların kâğıt üzerinde kalmasından yakınırken, aynı zihniyetin yasaları da değiştirmesinden kaygılanıyoruz şimdilerde. Oysa kadınlar her ne kadar bastırılmış, hırpalanmış da olsalar, çok güçlü. Dünyadaki kötü gidişatın kadınların her alanda daha etkin olmalarıyla değişebileceğine dair umudum var hâlâ...

CÖ: “Yorgun Anılar Zamanı”ndaki öyküler için “kadın öyküleri” adlandırması yapılıyor. Evet, öykülerinizde kadınların iç dünyalarını, düşüncelerini, serzenişlerini çok içten ve samimi bir şekilde aktarıyorsunuz. Yine de bu adlandırmaya katılıyor musunuz?

Bu tanımlamaya kısmen katılabirim, yazdığım metinlerin çoğunda kadınlar başrolde çünkü. Kendi deneyimlerimden de yola çıkarak, bana yabancı olmayan, kendimi benzer duygu ve düşünce ikliminde hissedebildiğim kadınların penceresinden bakmaya çalışıyorum dünyaya. Kadınların hayatı hangi ayrıntılar üzerinden algıladıklarını daha iyi biliyorum, beklentilerini, umut ya da umutsuzluk kaynaklarını. Dilleri, hangi kesimden olursa olsun, tanıdık, bildik.

Ancak kadın karakterlerden yola çıkarsam da, ağırlıklı olarak kadınların bakış açısını aktarsam da, erkekler de var bu hayatların içinde, hatta pek ortalıkta görünmemelerine rağmen tam merkezde. Kadınları yönlendiren, yöneten, yok sayan, terk eden, şiddet uygulayan, özetle onların kaderini çizen babalar, eşler, sevgililer... Görünüşte “kadın öyküleri” gibi algılanması doğal belki, ama tümüyle katılmıyorum bu görüşe. ✽

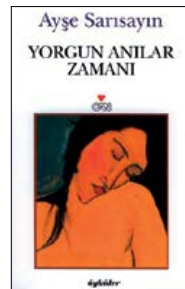
Yorgun Anılar Zamanı

Yalnızlık masalları

“Nerede ve kiminle olursan ol, hep hayatımda ol” dedi, ‘ölene kadar’. Hepsi buydu, on sözcük. Sonraları kaç kez saydım, doğruydu, on sözcüktü. Ne eksik, ne fazla. On sözcük. Dile getirilemeyen duygular, güçlüğü önüne geçilen kendini koyuvermeler, bırakıp gidilemeyenler, bölünmüşlükler, yarım bırakmalar, yarıda bırakılmışlıklar on sözcükle tanımlanabilir miydi? Oldu işte!” Bu cümleler Ayşe Sarısayın’a ait. Üçüncü öykü kitabı “Yorgun Anılar Zamanı”ndan. “Yorgun Anılar Zamanı” iki bölüm ve toplamda 10 öyküden oluşuyor. Öyküler genel itibarı ile kadınlığın hâllerini merkeze alıyor. Ayşe Sarısayın, ataerkil toplumun kadına dayattığı kuralları ve baskıyı içtenlikle

öyle bir anda kapımızı çalıp evimize misafir olurcasına anlatıyor. Bazen kaçılan bazen de sığınılan bir yer olarak ev, kiptaki hemen her öyküde ana tema olarak okuru karşılıyor. Bu, babadan miras kalan, devralınan ve başarıyla işlenen tema hikâyelerde hüznü iç içe geçerek kendisine yer buluyor.

İlk öykü “Gökyüzü Masalları” bir yaz düğünüyle başlıyor. Havai fişekten çıkan pırıltıların “Kibritçi Kız”a kadar uzandığı cümlelerde bir geçmiş özlemi okura duyumsatılıyor... Tesadüfen karşılaştığı bir kadında, çocukluk arkadaşı “Gülderen”i anımsayan hikâye kahramanı pişmanlık ve suçluluk karışımı bir duygu yaşar. Tek göz odada paylaşılan sırlar ve yaşanmışlıklar kestane koku-

suyla birlikte geçmişten şimdiki zamana düşer. Kahraman, geçmişle şimdi arasında gider gelir. Geçmişin anlatıldığı satırlarda o anki çocuğun dilinden olayları okuruz. Örneğin; Nagehan Teyze hep çok güzel gülüyordu, ama annesi hiç o kadar güzel gülememiştir. “Atları da Vururlar” temelde küçük bir kız çocuğunun gördüğü rüyayı konu alıyor. Hikâyede, anneannenin bastonunun sesi, misafirlere şeker tutma seremonisi, komşunun yakışıklı oğlu, parke taşı yollar, at arabasıyla gezen emekçiler bütünlük içerisinde bir araya getirilmiş. Yazar bu öyküsünde de olayları küçük kız çocuğunun ağzından anlatmayı tercih ediyor. Anlatım, kahramanın geçmişi hatırladığı ölçüde

oluşmakta ve şekillenmektedir. Kitabın en derin öyküsünün ise “İki Ters, İki Yüz” olduğunu düşünüyorum. Bu öyküde aslında çok yakından bildiğimiz, hayat içinde bir şekilde karşılaştığımız durumlar anlatılıyor. Anlatımda birinci tekilin samimiyetini yakalayan yazar, örgü öreerek kendini iyileştiren ve bu şekilde para kazanan kadın kahramanın hayatını yine geriye dönüşlerle anlatıyor. Tren yolunun sınırında denize ulaşmadan ama orada olduğunu hep bilerek geçen ilk gençlik yıllarının gizli hüznü. “Tren yolunun çevresinde geçti çocukluğum, gençliğim. Deniz ise hem çok yakın, hem de çok uzak,” cümleleriyle anlatılıyor. Bu hikâyeyi tanıdık kılan şey sanırım kahramanın bilinç akışı ve iç monologlarla çok doğal şekilde anlatılması. Ayşe Sarısayın’ın kadınlık hallerini oldukça gerçekçi işlediği bir hikâye “İki Ters, İki Yüz”.

Bir roman kadar uzun bu tümce,

- İşte sonra yaşlandım

dizeleriyle başlayan “Maçka Palas” daha çok Sedat Amca ile Meserret Teyze’nin hikâyesi. Maçka Palas’ın bodrum katındaki bol kahkahalı ve şehriyeli pilavlı yemekler, kırgınlıklar bir çocuğun gözünden anlatılıyor. Birinci bölümün son hikâyesi ise “İlk Öyküm”. İlk öyküsünü yazmak için kendisine bir başlama cümlesi bulmaya çalışan bir kadının çay bahçesinde hiç ummadığı bir karşılaşma yaşamasını konu ediniyor. Hikâyeyi okurken alttan alta bir ironi hissedilmiyor değil. Zaten Ayşe Sarısayın da bir söyleşisinde bu öyküde bahsedilen bazı kavramlarla dalga geçtiğini, popüler hayata paralel olarak değişen gündelik alışkanlıklara ithafen “yazar olmak” isteyen bir kadını anlat-

tığını dile getiriyor.

Kitabın ikinci bölümü içindeki beş hikâyeyi çok net anlatan bir isme sahip: “Yalnızlık Çeşitlemesi”. “Bu Gün Günlerden Ne?”, “Ufukta Tek Kurşun”, “İsmiyle Müsellel Fatma Dilber”, “Tersyüz” ve “Baştan Alalım” hikâyelerin isimleri. Bu hikâyelerde bir ailedeki dört kuşak kadının ve bir erkeğin yalnızlıkları anlatılıyor. İlk olarak büyükanne sahnede görülüyor. Kadınlığını tam anlamıyla yaşayan güzeller güzeli büyükanne bir rüya içerisinde anlatılıyor. Torunu Muzaffer Hanım, evli ama derin bir sızısı var içinde hep. Sevilen değil de evlenilen kadın olmanın getirdiği kırgınlık belki de. Kocasının, kendi doğru bildikleri uğruna yaşayan Raşit Bey’in, yıllar yılı sakladığı sırrını öğrendiğinde büyükannesini gördüğü rüya anlamını bulur.

Muzaffer Hanım’ın kızı Fatma Dilber, baba evinin cehenneminden kaçıp başka bir erkeğin cehennemine sığınmıyor. Yaptığı “yanlış” evliliği devam ettirmek için ayrılıyor. Ancak toplumun ezici değer yargıları vardır. Katı yaftaları. “Dul kadın” gibi. Sevgisiz evliliğinin diyetini bir de topluma öder Fatma Dilber. “Ufukta Tek Kurşun” hikâyesinde de “çocuk erkek gözleri” olan adamı topluma feda eder. Kızı ise çok fazla anlatılmaz kitapta. Bir şekilde kendi kanatlarıyla kendi yolunu çizdiği mesajını alırız sadece. Kitapta hikâyesi anlatılan tek erkek olmasa da derinleştirilen tek erkek olan Raşit Bey, kendi korkularına yenik düşerek sevgisizliği tercih etmiş bir adam. Bu durumuyla da ne kendisi huzur buluyor ne de Muzaffer Hanım ve Fatma Dilber’e huzur veriyor. Sonunda tüm

“Yorgun Anılar Zamanı”, meselesi olan bir kitap. Toplum ikiyüzlülüğüne, ataerkil düzene, “evlenilecek kadın” ayrımı yapan düşünceye bir çift lafı var. Üstelik bunu hayatın içinden gözlemlerle yapıyor.

kahramanlar ortak bir paydada birleşiyor. Kimi insan eliyle yapılmış kimi de önüne geçilemez bir yalnızlıkla baş başa kalıyor. Farklı hayatlar yaşasalar da hepsinin geldiği son, bu duygu oluyor.

“Yorgun Anılar Zamanı”, meselesi olan bir kitap. Toplum ikiyüzlülüğüne, ataerkil düzene, “evlenilecek kadın” ayrımı yapan düşünceye bir çift lafı var. Üstelik bunu hayatın içinden gözlemlerle yapıyor. Bu yüzden de yadırgayıp, yabancılık çekeceğiniz bir durum oluşmuyor. Söylemek istediğini çağrışımlı dille, yer yer de kullandığı ironiyle okuruna çok yakından anlatıyor. Yazar tüm hikâyelerinde erkeği silikleştirip, sıradanlaştırarak kadını ön plana çıkarma yoluna gitmiş. Bu yüzden de kitap isminden çok “kadın hikâyeleri” olarak anılıyor. Hikâyelerin bu kadar başarılı olmasının ve tutulmasının sebeplerinden birinin de Ayşe Sarısayın’ın bir kadının düşüncelerini, duygularını ve yaşadıklarını doğru noktalardan yakalayıp anlatması olduğunu düşünüyorum. Örgü örme ve bulaşık yıkama eylemlerinin zihni boşaltmak, sevgisizlikten kaçmak için bir sığınak olduğunu anlatmayı tercih etmesi ya da Fatma Dilber’in “Babama hiçbir şey anlatmadığım için evlendim,” demesi gibi.

“Yorgun Anılar Zamanı”, adı gibi anılarında yorulacağını anlatmaya çalışan, her şeye rağmen kendine yetebilmeye çalışan kadınları anlatan hüzünlü bir kitap.

BÜŞRA CANSU ÖZYURT
bcozyurt@gmail.com

Denizler Dört Duvar

Anıların sağanağında hüzünlü bir okuma

“Denizler Dört Duvar”, on öyküden oluşan, öykülerin ortak noktasını anılar ve hüznün oluşturduğu bir eserdir. Her bir öyküde de hüznlerini farklı decelerde ve farklı nedenlerle yaşayan öykü kişileri, istisnasız geçmişe dair bir anlatı gerçekleştirmişlerdir. Öykü kişilerini ele geçiren bu hüznün kaynağı da geçmiştir.

Eserin arka arkaya gelen ilk üç öyküsü “Denizler Dört Duvar”, “Mehru’nun Ölümü”, “Sandık Odaları” kendi içlerinde kronolojik bir düzene sahiptir. Üç öyküde de ortak olan, öykü kişilerinin yoğun bir anı anlatımı yapmalarıdır. Bu öyküleri zaman açısından diğerlerinden ayıran ise ilk öykünün çocukluk,

ikincisinin gençlik ve orta yaş, üçüncüsünün ise yaşlılık dönemine ait geri dönüşlerle beslenmiş olmalarıdır. İlkinde hüznü, hassas öykü kişinin geçmişinde en gerilere, çocukluğuna inerek çocuğu ve eyleye olan ilişkisindeki hüznü daha iyi kavrarız.

“Mehru’nun Ölümü” adlı ikinci öyküde ise hüznünden çok huzursuzluğa sahip bir öykü kişisi çıkar karşımıza. Huzursuzluğun nedeni ise oldukça bellidir. Hayat dolu bir kadın olan Mehru’nun ölümü üzerinden tüm ölümler... Mehru, öykü kişinin gençlik yıllarında tanıdığı bir dostu, ayrıca oldukça akıldaki kalıcı bir öykü kişisidir. Gençlik döneminde tanınan ve yıllarca unutulmayan Mehru, öykü

kişisinin orta yaşlarında ölümü kabul edilmesini sağlar. Anlatımın çocukluk, gençlik ve orta yaş kısımlarından sonra sıra yaşlılığa gelir. “Sandık Odaları” ise hayatın son dönemine karşılık gelen yaşlılığa aittir. Öyle ki hayatın biriken tüm hüznünü içinde barındırmışçasına yoğun bir anlatıma sahiptir. İki farklı anlatıma sahip öyküde yazarın gözlemlediği kısımların yanında, öykü kişinin anlattığı italik kısımlar da mevcuttur. Yazar, teklik üçüncü şahısla felç geçirmiş, yatağa mahkûm hâlde yaşayan öykü kişisini anlatırsa da asıl dram öykü kişinin kendi hayatını, acıyı ilk hissettiği anından itibaren anlatmasıyla başlar. Anıların, dramı alevlendiren etkili bir yönü vardır. Denizler Dört

odak yazar

Duvar'da yazar büyük bir hassasiyetle anıları seçmiş, öykünün ve öykü kişilerinin ortak bir duyguya ve duyarlılığa sahip olmasını sağlamıştır.

On öykü, içeriklerinin yanında anlatılarının farklılığıyla da dikkat çeker. Kitaptaki birçok öyküde anlatı birden fazla karakter üzerinden gerçekleştirilmiştir. Farklı kişilerin bilinçlerine yer verilmesi öykülerin sürükleyiciliğini sağlarken, çok seslilik öyküye zenginlik kazandırır.

Buna göre kitabın beşinci öyküsü "Ayrılık" kitabın en sesli öyküsü sayılabilir. Yazarın anlatımıyla açılan öyküde daha sonra sözü öykü kişileri Hülya ve Nur Hanım alır; yazarın sözü karakterlerine vermesi ise duyarlı anlatımı kolaylaştırır. Öykü kişilerinin anlatımlarında kullandıkları teklik birinci şahıs, yoğun ve duyarlı anlatıma daha müsait olduğundan yazar, diğer öykülerinde de karakterlerini kendi ağızlarından konuşturur.

Öykülerin giriş kısımlarında Behçet Necatigil, Edip Cansever, Hilmi Yavuz gibi şairlerden yapılan alıntılarla metinlerarasılık sağlanmıştır. Öyküyü

okumadan önce hazırlık olarak düşünülmüş bu şiir parçalarının büyük bir özenle seçildiği gayet açıktır. Öyküleri okuduktan uzun bir zaman sonra kitabı yeniden açtığınızda yalnızca baş kısımlarındaki şiirleri okumanız yeniden okumuş gibi olmanıza yetmektedir. Alınan parçalar öykülerin atmosferi ve çatışmasıyla büyük bir denklik içerisinde. Ayşe Sarısayın öykülerinin anlatımını güçlendirmek için farklı sanatlardan faydalanmıştır. Öykülerinde müzik de şiir kadar önemlidir.

Kitabın yedinci öyküsü "Esme Hanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı"nda müzik, karakterin anlattığı anıları bir arada tutan bir harç görevi görmüştür. Her paragraf sonunda Sezen Aksu şarkılarından yapılan alıntı ya öykü kişinin yaşadıklarını özetler ya da geçmişle ilgili anlatacaklarına vesile olur. Okuyucuların büyük bir kısmının bildiği bir şarkının kullanılması da öykü kişisi ve okuyucu arasında bir iletişimin kurulmasını sağlamıştır. Bu nedenle benim için "Esme Hanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı" kitaptaki en samimi öyküdür.

Gelelim öykünün asıl meselelerine...

"Denizler Dört Duvar", çağrışımlara açık yoğun anlatımı sayesinde okuduktan uzun süre sonra da içinde duyumsayacağınız hisler kazandırır size. Geçmişin hüznünü duyarlılıkla aktarır.

Hüzün ve anılar... Öykü kitabının "İçindekiler" kısmını açıp kitap hakkında bir çıkarıma varmak istendiğinde şu isimlerle karşılaşılır: "Denizler Dört Duvar", "Mehru'nun Ölümü", "Sandık Odaları", "Mavi Ölüm", "Ayrılık", "Kırmızı Bir Düş", "Esme Hanım'ın Dar Kapıdan Çıkışı", "Yarım Kalmış Bir 'MR' Öyküsü", "Menekşe - Mavi", "Taze Ceviz Kokusu". Ölüm, ayrılık, yarım kalmışlık, çıkış gibi kelimeler hüznü hatırlatırken, deniz, sandık, koku gibi kelimelerin öykü isimlerinde kullanılması geçmişin öykülerdeki önemini belli eder.

"Denizler Dört Duvar", çağrışımlara açık yoğun anlatımı sayesinde okuduktan uzun süre sonra da içinde duyumsayacağınız hisler kazandırır size. Geçmişin hüznünü duyarlılıkla aktarır. Kitabı bitirdiğinizde ise verdiği hüzne rağmen hassas bir kaleme bunları yazdıran geçmişe minnet duyuyorsunuz.

EZGİ BİLGİ GÜMÜŞ
ezgibilgigumus@gmail.com

Ansızın Günbatımı

Otoritenin kadın hâli: Şahika Ener

"Biz kadınlara sabredip beklemek düşer, öyle değil mi? Geçici bir maceraya kapıldık işte..." der "Ansızın Günbatımı"nın bir yerinde her sorana Şahika Ener, kocasının kendisini bırakıp gitme nedenini. Ansızın gelen bir günbatımıyla karakaleminden vazgeçip yağlıboya geçmeye karar verdiği gün Şahika Ener ve kızlarının hikâyesi başlar.

Ayşe Sarısayın'a ait "Ansızın Günbatımı" baskı ve otorite ile şekillenen ve yargılamasının hayatımızın her köşesine sığınan anne ve kızları üzerinde nasıl sürekli kıldığını anlatırken, bir yandan da baskının sadece devlet eliyle olmadığına vurgu yapar. Bunu anlatırken kitabın odağına bir kadının yerleştirilmesi de metnin kırılma noktalarından.

Tek başına bir kadın olarak yaşamının baskısını dönem baskısı ile birleştiren romanda Şahika Ener'in, kendi hayatını değiştirme kudreti resimlerini değiştirme kudreti kadar güçlü değildir. Sadece bir kadın olmaktan öte bir anne olarak da dikkat çeker Şahika Ener. Etrafındaki ve içindeki baskılara

karşı koymaya çalışırken karikatürize olmaktan uzak kurtulmuş bir karakterdir aynı zamanda. Aşırı korumacılığının yarattığı baskı kızlarını her geçen gün içine aldığı çemberi daha da daraltır. Her an kontrolcü, kuralcı, mesafeli bir kadın olarak yaşarken kızları Şahika Ener'in sınırları dışında, onun çizdiği çerçevenin dışında yaşamayı arzularlar. Oysa Ener'in içinde geçmişinden gelen yaralar her geçen gün biraz daha büyümektedir. Kızları ile olan ilişkisinde bunun anneliğin de kutsiyetini sorgulayan kısımlar kitabın dikkat çekici taraflarından.

Şahika Ener kaygı, utanç ve coşku duyguları arasında gidip gelirken eve ve atölyesine kendisini kapatır, kabuğuna çekilir ve dış dünya ile olan ilişkisini keser. Üst üste uğranılan yenilgilerin üstesinden nasıl gelinebilir? Sıkı sıkıya bağlanarak mı yeni bir şey? Hangi hamleler bizi kaybolup gitmekten kurtarır? Hayatımızdaki renkler kaybolduğunda mı vazgeçeriz en çok? Şahika Ener'in güçlü duran yapısının ardında gizlenmiş kırılma tarafları vardır. Korkuları onu daha çok resim yapmaya, hayatının eksilen renklerini resim yaparak bulmaya iter.

"Ansızın Günbatımı"nın siyasi bir

roman olarak okumaktan öte, Şahika Ener'in hayatı çevresinde, muhafazakar ve baskıcı toplumun yarattığı izler üzerinden okumak gerekir. Değişime direnç gösteren Ener'in "Uzlaşma" tablosu karşısındaki ürküntüsü bu bağlamda kitabın gerilim noktalarından. Uzlaşmanın neden nü resimler üzerinden anlatıldığı da tartışmaya açık bir nokta olarak kalıyor romanda. Bir kaymakamın kızının adını alan ve geleneksel çerçevede büyümüş bir kadının uzlaşmadan ne anladığı üzerinden de okunabilir. Ve tabii toplum olarak ne zaman uzlaşmaktan vazgeçtiğimizi hesaba katarak. Son olarak Senem Tüzün'ün vizyona yeni giren "Ana Yurdu" filmi de benzer konulardan bahsediyor. Nesrin ve Halise'nin hikâyesi, sarı papatya ve Şahika Ener kadar ilgi çekici. Bir taşra hikâyesi olan "Ana Yurdu" el değiştiren otorite meselesini okumuş iki kadın olarak anne ve kız üzerinden ele alıyor. "Ansızın Günbatımı" gibi sağlam bir kurgusu olan filmde Halise ve Şahika Ener karşılaştı neler olurdu biraz da bunu düşünmek lazım.

ARZUHAN BİRVAR
arzuhanbirvar@gmail.com